

RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

Maak dierenwelzijn onderdeel van klimaatbeleid in de veehouderij

Op 2 mei 2024 organiseerde de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) een rondetafelgesprek over de samenhang tussen klimaatbeleid en dierenwelzijn van productiedieren. Aanleiding was de RDA-zienswijze *Laat dierenwelzijn niet ondersneeuwen*, die in december 2023 is aangeboden aan de minister van LNV. De RDA constateert in deze zienswijze dat het dierenwelzijn van productiedieren in het gedrang kan komen, zowel door de snelle klimaatverandering zelf als door de klimaatmitigatiemaatregelen die voor de veehouderij worden overwogen.

Dierenwelzijn krijgt in klimaatbeleidsplannen tot nu toe relatief weinig aandacht, terwijl er wel maatregelen worden ontwikkeld die de uitstoot van broeikasgassen in de veehouderij moeten beperken. Denk bijvoorbeeld aan maatregelen als aanpassingen aan stallen, aan het voer, aan de dieren zelf (genetica), aan het verwerken en aanwenden van mest, aan het grondwaterpeil of aan het volledige veehouderijsysteem. Dit zijn allemaal maatregelen die ook effect kunnen hebben op het dierenwelzijn.

Het rondetafelgesprek richtte zich met name op de vraag wat er nodig is om het klimaatbeleid meer diervriendelijk/dierwaardig te maken. Met de deelnemers vanuit provincies, Wageningen UR, Caring Farmers, POV, Dierenbescherming, Gezondheidsdienst voor Dieren en LandschappenNL zijn daarvoor ideeën geformuleerd.

Naar een integrale(re) aanpak

Het overheidsbeleid is gericht op veel doelen tegelijkertijd (denk aan stikstof, waterkwaliteit, schone lucht, biodiversiteit, veiligheid, landschapsinrichting, volksgezondheid, economie, leefbaarheid). Hierdoor kan dierenwelzijn naar de achtergrond verdwijnen. De vele doelen leiden ook tot (te) veel eilandjes in beleid, onderzoek en praktijk. Het zijn aparte afdelingen, werkgroepen, ondernemers, geldstromen, enz. Dit maakt alles veel te ingewikkeld, waarbij ook geregeld sprake is van *lock-in* in de huidige systemen. Bij wijze van spreken zou met een soort 'Ctr Alt Del' het hele systeem opnieuw moeten worden ingericht. Dat zal en kan echter niet gebeuren. Daarom moeten we ons richten op een proces van beleidsvorming, waarin dierenwelzijn niet ondersneeuwt bij al die andere meer of minder urgente beleidsdoelen.

Inhoudelijk

- Er is geen integrale beweging mogelijk als de verantwoordelijkheid om alle aspecten te integreren alleen op het boerenerf ligt.
- Er moet meer aandacht komen voor gedeelde kansen en risico's bij beleid voor landbouw, dier en natuur. Kijk ook naar de win-winsituaties en breder dan alleen landbouw en natuur: ook de maatschappelijke opgaven en volksgezondheid zijn een integraal onderdeel.
- De inhoudelijke invulling van beleid vraagt maatwerk per gebied, type veehouderij en gebiedsdoelstelling. Voor een goede combinatie van maatwerk en harmonisatie is het noodzakelijk dat het Rijk concrete handvatten kan aanreiken aan de provincies om goede beoordelingskaders te maken, passend bij de kenmerken en doelstellingen van een gebied.
- Bij de vele subsidies, innovatiegelden en fondsen is ook een integrale benadering noodzakelijk.
- Het is belangrijk dat in het onderwijs meer aandacht komt voor een meer integrale aanpak: welke negatieve en positieve impact heeft het systeem en management op het dier?

Proces en organisatie

- Er is een duidelijke invulling nodig welke verantwoordelijkheden en bevoegdheden er zijn voor Rijk, provincies en gemeenten om dierenwelzijn te integreren in het beleid. De eerste kaders dienen vanuit het Rijk te komen om te zorgen dat dierenwelzijn niet ondersneeuwt. Het Rijk dient hierin zijn regierol te pakken. Gebiedsprocessen zijn een soort heilige graal maar nauwelijks concreet ingevuld.
- Voorstellen voor beleid, onderzoek en uitvoering moeten goed worden beoordeeld, op een integrale manier. Hiervoor zijn veel verschillende soorten expertise nodig, die niet bij alle overheden aanwezig zijn. Voorkomen moet worden dat bij de beoordeling alleen specialisten betrokken zijn die de focus (onbewust) op één aspect richten.
- De overheid zou in samenspraak met marktpartijen aansluiting moeten zoeken bij en sturing geven aan de invulling en doelstellingen van de *Corporate Sustainability Reporting Directive* (Scope 3 betreft de indirecte emissies in de toeleverketens van het bedrijf). Dit terrein wordt nu ontwikkeld. Wees daar als overheid proactief in en geef mede sturing aan welke kengetallen (het zijn er heel veel) vooral gewenst zijn. De markt kan hierin heel bepalend zijn en verschillende bedrijven in zowel toelevering als afzet zijn hier al mee bezig.

Meer aandacht voor dierenwelzijn

Het onderwerp dierenwelzijn kenmerkt zich door scherpe tegenstellingen tussen stakeholders. Het is lastig om op ethische vraagstukken tot een compromis te komen. Te sterke polarisatie remt de beweging naar een dierwaardige veehouderij. Meer inzicht, dialoog en begrip in standpunten kunnen helpen om in te zien dat er in feite één gezamenlijk doel is, dat echter op verschillende wegen en met andere keuzen gerealiseerd kan worden. Zo is een beter stalklimaat goed voor dier en veehouder, zowel voor het welzijn, de gezondheid als de economie. Het kan ook beter uitpakken voor de natuur en de omgevingskwaliteit.

Aanbevelingen

- Nu wordt in beleid, onderzoek en praktijk nog vaak gedacht vanuit de vraag of het dierenwelzijn niet wordt geschaad. Een wenselijke verandering in denken is of een ontwikkeling een ook positieve bijdrage aan dierenwelzijn kan leveren. Dit ondersteunt de beweging om meer vanuit het dier te denken.
- In de gebiedsgerichte aanpak dient dierwaardigheid op ieder bedrijf de norm te zijn. Dierwaardigheid is niet te compenseren of te middelen tussen bedrijven. De zes richtlijnen voor een dierwaardige veehouderij kunnen echter wel op verschillende manieren worden ingevuld.
- Overheid en ketenpartijen dienen onderscheid te maken in beleid voor voorlopers in de veehouderij en de rest van de sector. Voor het verhogen van de ondergrens in dierenwelzijn zijn andere stappen nodig dan alleen het stimuleren van de voorlopers.
- In veehouderijonderzoek dienen dierenwelzijn en dierwaardigheid een standaardonderdeel te zijn.
- Doelvoorschriften voor dierenwelzijn zijn in de praktijk (nog) vaak lastig te meten. Het controleren en handhaven is dan ook heel ingewikkeld. Om doelvoorschriften te operationaliseren en te borgen, is (vooralsnog) een mix van middel- en doelvoorschriften nodig.
- Bij invulling van een eventuele Autoriteit Dierwaardige Veehouderij zou prioriteit moeten worden gegeven aan dierenwelzijnsdeskundigen, omdat anders alleen diergezondheid snel leidend wordt.

Conclusie

In de huidige structuren en systemen dreigt dierenwelzijn ondergesneeuwd te raken in het klimaatbeleid. Op alle fronten is meer samenwerking essentieel om inzicht te krijgen in ongewenste afwentelingen. De Rijksoverheid heeft een duidelijke rol om handvatten en kaders aan te reiken aan de provincies.

Ook op bestuurlijk en procesmatig vlak is meer integratie noodzakelijk om toe te werken naar werkbare en praktische oplossingen. Uiteindelijk gaat het vooral om meer regie op het proces.

De RDA blijft de ontwikkelingen actief volgen en zijn stem laten horen over dierwaardigheid in de veehouderij, in de breedste zin van het woord.